

Lausunto

19.6.2017

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry

Jakelu: opetus- ja kulttuuriministeriö
Viite: OKM022:00/2015
Asia: Lausunto ehdotukseen museopoliittiseksi ohjelmaksi

Kulttuuria kaikille palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry pitää ohjelmaehdotusta rakenteeltaan selkeänä ja sisällöltään monipuolisena. Olennaista on että toimenpiteissä on merkittynä pääasialliset vastuutahot. Pidämme erittäin hyvänä asiana, että ehdotuksen arvopohja perustuu osallisuudelle, tasa-arvolle, moniäänisyydelle, demokratialle, kysyvälle asenteelle ja rohkeudelle tehdä muutoksia. Kannatamme ehdottomasti, että nämä asiat pidetään selkeinä tavoitteina mukana voimaan tulevassa museopoliittisessa ohjelmassa.

Kommentoimme seuraavassa joitain ohjelman osa-alueita. Yhtenä huolena esitämme, että toimenpide-ehdotukset ovat ohjelman toteutumisen kannalta olennaisia kiteytyksiä, mutta tiivistyksissä jää myös piiloon ja huomaamattomiksi keskeisiä asioita.

Kohtaamiset ja kumppanuudet

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry pitää hyvänä asiana, että ohjelma ohjaa museota kysymään, miten ne käytännössä voivat olla sosiaalisesti kestävä kehityksen kannattajia. Museokriittisissä puheenvuoroissa museot saatetaan nähdä elitistisinä ja yksipuolisina. Niiden nähdään käyttävän (osittain tiedostamatonta) valtaa ja olevan oman historiansa tuotteita ilman että omaan alaan liittyvää kyseenalaistamista olisi osattu riittävästi tehdä. Siksi museot tarvitsevat kumppaneiksi ulkopuolisia tahoja. Kiinnitämme huomiota siihen, että ohjelmaehdotuksen Kohtaamiset ja kumppanuudet -osiossa on tärkeitä avaimia juuri tähän, kehittymiseen tarvitaan laajaa kosketusta ympäröiviin yhteisöihin ja monipuolisia kumppanuuksia, **joiden asiantuntemusta museoiden tulisi hyödyntää entistä enemmän. On nostettava moninaisten yhteisöjen kulttuuriperintö museoiden perustoiminnan ja kokoelmapolitiikan keskiöön, ja tehdä tämä näkyväksi myös ulospäin. Jotta laajempi yhteistyö eri väestöryhmien kanssa syntyisi, on myös huomioitava monikielisyys museoiden toiminnassa, osallistamisen kokeiluissa sekä vapaaehtoistoiminnassa.**

Käytännössä toimenpide-ehdotukset eivät tässä vaiheessa kerro, että miten esitettyihin hyviin tavoitteisiin päästään. Toimenpiteissä olisi voitu tuoda esille astetta konkreettisemmin esimerkiksi, että museoissa on tarve on sitoutumiselle ja suunnitelmallisuudelle. Se tarkoittaa, että ympäröivien yhteisöjen sitominen mukaan museotyöhön ei tarkoita vain ajoittaisia projekteja vaan kokonaisvaltaista työtapojen kehittämistä, asianmukaista budjetoitua, pelkäämätöntä asennetta mennä myös epämukavuusalueille ja kokeiluihin **sekä niin että tämä kaikki tukee myös museoiden kokoelmapoliittisia tavoitteita.** Toivomme, että ylätasolla esitetyt ehdotukset eivät jää liian abstrakteiksi vaan alan toimijat löytävät niistä tarttumapintaa.

Osaava ja oppiva museoala

Ohjelmassa todetaan tarve asiantuntijayhteisöjen rakentamiselle. *”Museoammattilaisten ja museoammattilaisuuden korostamisesta siirrytään tukemaan erilaisista ammattilaisista muodostuvien asiantuntijayhteisöjen rakentamista.”* Ammattilaisten lisäksi korvaamatonta tietotaitoa on nk. kokemusasiantuntijoilla, joita tekstissä ei tule mainittua. Tekstiosiossa kyllä avataan seuraavasti, mutta kirjattua asiaa ei tehdä toimenpidetasolla näkyväksi: *”Tulevaisuudessa museoalan asiantuntijuus syntyy avoimessa vuorovaikutuksessa niin museon sisällä kuin suhteessa muihin toimijoihin...jne.”*

Kun museoalalle ollaan tekemässä osaamisen tarveselvitys, on tärkeää sitoa selvityksen tekemiseen myös museoiden ulkopuolisia tahoja täydentämään asiantuntemusta. *”Museoalaa koskeva osaamisen tarveselvitys laaditaan vuoteen 2020 mennessä ja sen pohjalta tehdään kansallinen osaamis- ja liikkuvuusohjelma. (Suomen museoliitto)”*

Kun ohjelma esittää, että *”Museoissa kehitetään valmiuksia avata ymmärrystä muutoksista siten, että se auttaa ihmisiä tulevaisuuden rakentamisessa aikamme globaalissa murroksessa”*, olisi tärkeää listata/avata käytettävissä olevia keinoja, että miten valmiuksia museoissa voidaan kehittää, jotta tämän suuntainen kehitys konkreettisesti tapahtuisi. Yksi keino olisi kiinnittää huomiota museoiden henkilökunnan moninaisuuteen. Yhdenvertaisuus henkilöstössä voi toteutua mm. siten, että kaikilla on esim. äidinkielestä, vammasta, taustasta tms. riippumatta yhdenvertainen mahdollisuus työllistyä museoissa eri tehtäviin ja asemiin, kaikilla henkilöstön hierarkian tasoilla. **Jotta tämä toteutuisi, museoiden on noudatettava tietoista linjaa ja positiivista erityiskohtelua rekrytoinneissaan, sekä tarjottava työmentorointia ryhmille, jotka ovat aliedustettuja museotyössä. Monikielisyys työyhteisön sisällä tulisi nähdä voimavarana, jota voidaan hyödyntää uusien asiakasryhmien tavoittelemisessa.**

Hyvien ylätason toimenpide-ehtotusten kirjaamisen lisäksi tulisi jo ohjelmaa tehdessä olla kysymyksenä taustalla, että miten käytännössä voidaan mahdollistaa toivotunlainen kehitys. Esimerkiksi oppimisen ja osaamisen takaamiseksi museoalalla tulee etsiä keinoja mahdollistaa koulutusta kaikille museoalalla toimiville, ei vain innokkaimmille tai niille joilla on suurimmat resurssit. On tärkeää myös tunnistaa, että esimerkiksi moninaisuuden, **saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden** kysymykset liittyvät kaikkeen museotyöhön eikä vain yleisöjen kanssa suorassa kontaktissa toimiviin ammattiryhmiin. Lisäksi esitämme, että museoissa osaamisen osa-alueina tulee huomioida myös saavutettavuuden ja moninaisuuden osaamisalueet.

Digitaalisuus mahdollisuuksien avaajana

Jotta museoiden digitaaliset aineistot ja uudet verkkopalvelut aidosti tulisivat saataville ja myös saavutettaviksi, tulee niiden rakentamisessa painottaa verkkopalvelujen esteettömyyttä. Myös kaikenlainen joukkoistaminen erilaisten aineistojen tallentamisessa edellyttää samaa.

Kun toimenpide-ehdotus mainitsee standardien noudattamisen, olisi samaan ehdotukseen syytä lisätä lause esimerkiksi näin:

4. Museot jatkavat aineistojen suunnitelmallista digitointia. Aineistojen saatavuutta ja digitoinnin prosesseja kehitetään yhteistyössä. Huomioidaan kaikessa suunnittelussa verkkoalustoille osoitetut esteettömyyden vaatimukset kuten WCAG 2.0 -ohjeistus. Aineistojen yhteiskäyttöisyys turvataan noudattamalla digitoinnin kansallisia ja kansainvälisiä standardeja. (museot, Museovirasto, opetus- ja kulttuuri-ministeriö)

Muut huomiot

Museokentän jako (ohjelmassa käytetyn terminologian mukaisesti) alueellisiin ja valtakunnallisiin vastuumuseoihin sekä kansallisiin museoihin on mahdollistanut selkeämmän työnjaon ja museoiden profiloinnin. Riskinä työnjaossa on, että yhteiskuntamme ja kulttuuriperintömme moninaisuus jää pelkästään niihin profiloituviin museoiden (esim. Työväenmuseo Werstas, Helinä Rautavaaran Museo ja Siida) hoidettavaksi. Siksi ohjelmassa tulisi kirjata jokaisen museoryhmän vastuualueeksi ja lähtökohdaksi selkeästi yhteiskunnan ja kulttuuriperinnön moninaisuuden esiintuominen – vastuualueesta huolimatta.

Museoiden **rahoituspohjan ja palveluiden myynnin** kehittämisessä on tärkeää huolehtia, että uudet ansaintalogiikat eivät tee museoiden asiakkaista ja yleisöistä keskenään eriarvoisia vaan että velvoite julkisen palvelun ulottumiseen kaikille säilyy. **Lisäksi palveluiden kehittämisessä tulisi huomioida eri kielisiä ratkaisuja.** Toimenpide-ehdotukseen osassa Kestävyyttä ja joustavuutta rahoitukseen, nro 2 olisi mahdollista lisätä:

*Museot kirkastavat asiantuntijaprofiiliaan ja tuotteistavat osaamistaan myytäväiksi, pidemmälle jalostetuiksi palveluiksi. Museot kehittävät uusia ansaintamekanismeja. **Uudet mekanismit rakennetaan eettisesti kestäväälle pohjalle siten, että varmistetaan resursseista riippumaton palvelujen saavutettavuus niitä tarvitseville.***

Myöskään myytävien tuotteiden kehittäminen ei saa voimallisesti eriarvoistaa museoiden asiakaskuntaa. On hyvä, että toimenpide-ehdotuksessa mainitaan myös maksuttomien palvelujen kehittäminen. *Museot kehittävät sekä maksullisia että maksuttomia palveluja. (museot)*

Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry pitää tärkeinä ohjelmassa esitettyjä uusia näkökulmia **museolain** päivittämiseksi. Museotoiminnan onnistuminen edellyttää vastaamista muuttuvaan yhteiskuntaan, kuten ohjelmaehdotus luettelee: otetaan osaksi museotyötä moninaisuus ja osallisuus kulttuuriperintöön, kulttuurinen kestävyys kestävä kehityksen kokonaisuudessa, hyvinvointi, aineeton kulttuuriperintö ja demokraattisen yhteiskuntakehityksen tukeminen.

Lisäksi museot hyötyisivät hiljattain uudistetun **yhdenvertaisuuslain** (1325/2014) mukaisesta yhdenvertaisuussuunnitelman laatimisesta. Yhdenvertaisuussuunnitelma liittyy sisällöltään olennaisesti saavutettavuuden ja moninaisuuden strategiseen työhön sekä johtamiseen.

Lisäksi haluamme kiinnittää huomion valmistuvan museopoliittisen ohjelman **seurannan** tärkeyteen. Museoissa tapahtuvaa kehitystä tulee seurata ja käytännössä mahdollisuuksien mukaan mitata ohjelmaehdotuksessa esitettyjen arvojen siirtymistä osaksi museotyötä. Esimerkiksi Iso-Britanniassa Arts Council seuraa moninaisuuden toteutumista mm. museoissa, ks. raportti *Equality, Diversity and the Creative Case, 2015 – 16*, <http://www.artscouncil.org.uk/publication/equality-diversity-and-creative-case-2015-16>.

Helsingissä 30.6.2017

Rita Paqvalén
toiminnanjohtaja

Sari Salovaara
erityisasiantuntija

Kulttuuria kaikille -palvelu / Yhdenvertaisen kulttuurin puolesta ry